

УДК 378.147

ДУАЛЬНА ОСВІТА В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ПОТРЕБ СУЧАСНОГО РИНКУ ПРАЦІ

Федорина Тетяна Петрівна,

к.п.н., доцент кафедри загальноінженерних дисциплін
ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»

У статті розглянуто сутність дуальної системи освіти, здійснено аналіз проведених заходів по впровадженню дуальної системи освіти в Україні, висвітлено позитивні сторони та проблеми щодо підготовки конкурентоспроможних фахівців

***Ключові слова** :дуальна система освіти, конкурентоспроможні фахівці, ринок праці, навчальні заклади, практичне навчання*

A dual education system in the context of the needs of the modern labor market

In the article the essence of the dual system of education is considered, the analysis of the implemented measures on the implementation of the dual system of education in Ukraine, the positive aspects and problems concerning the training of competitive specialists are highlighted.

***Key words:** dual system of education, competitive specialists, labor market, educational institutions, practical training.*

Постановка проблеми. Конкурентоспроможність будь-якої держави на світовому ринку, якість життя її населення напряму залежать від рівня професійної підготовки фахівців. Розвиток освіти у

будь-якій країні у більшості визначає не тільки рівень розвитку інтелектуального потенціалу суспільства, але й створює умови для здійснення науково-технічного та соціально-економічного прогресу.

На сучасному етапі в Україні гостро постали проблеми, пов'язані з недосконалістю механізмів взаємодії освіти та ринку праці, ефективної підготовки та працевлаштування випускників навчальних закладів. Спроби вирішити проблеми підготовки молоді й адаптації у світі праці здійснюють як у вітчизняній, так і в зарубіжній теорії і практиці.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На сьогодні ринок праці висуває нові вимоги, тому існує потреба в універсальних фахівцях, які здатні навчатися, володіти іноземними мовами; поєднувати знання, вміння й навички за кількома спеціальностями. Підготовка таких конкурентоспроможних фахівців можлива при зміні традиційної форми навчання на більш перспективну дуальну.

В Україні проводиться робота по впровадженню дуальної системи освіти. Науково-методичний центр «Агроосвіта» здійснює робочі зустрічі представників аграрних навчальних закладів, а також аграрного бізнесу, під час яких учасники обговорюють питання системи професійної дуальної освіти та розробляють конкретний план дій.

Зважаючи на актуальність питання, фахівцями Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського підготовлено рекомендаційний бібліографічний список «Дуальна освіта в Україні – інноваційна технологія навчання». Бібліографічний список адресовано науковим, науково-педагогічним і педагогічним

працівникам, здобувачам вищої освіти та всім, кого цікавлять питання впровадження дуальної форми навчання в Україні. [1].

Метою даного дослідження є вивчення питань впровадження дуальної освіти в Україні в контексті сучасних вимог ринку праці, адже 26 січня 2018 року на Розширеному засіданні Колегії Міністерства освіти і науки України було прийнято Концепцію підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти в Україні. Над даною проблемою плідно працюють і освітяни аграрних навчальних закладів. На базі Вінницького національного аграрного університету (ВНАУ) створено Всеукраїнський науково-навчальний консорціум, який поєднує в собі науковий та навчальний потенціал університетів, інститутів та успішних сільськогосподарських підприємств, що дає можливість готувати висококваліфіковані кадри в сільськогосподарській галузі в Україні та за кордоном.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «дуальна система» (від лат. *dualis* – подвійний) був введений у педагогічну термінологію в середині 60-х років минулого століття у ФРН як нова, більш гнучка форма організації професійного навчання.

Дуальна форма здобуття освіти - це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти (в інших суб'єктів освітньої діяльності) з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору. [5]

Концепція дуальної освіти зорієнтовано на просторове і часове поєднання за принципом 50% на 50% навчання у навчальному закладі та стажування на підприємствах. Така форма навчання сприяє більшій

інтеграції освіти, науки і бізнесу та є широко розповсюдженою у Німеччині, Австрії, Швейцарії. Згідно з дуальним принципом навчання, студенти під час стажування на підприємствах складають кваліфікаційні іспити, а фахівці, що працюють на підприємствах, беруть активну участь у формуванні переліку дисциплін та змісту і структури навчальних програм у ВНЗ. У період ринкової трансформації економіки та масовізації вищої освіти відбулось знецінення традицій практичної підготовки здобувачів освіти, поширились імітація та фальсифікація практики, чимало організацій взагалі відмовились працювати зі студентами, посилаючись на збереження комерційної таємниці або складні конкурентні обставини [2].

Україна вже має певний досвід з програми дуального навчання. Проект „Дуальна освіта в діалозі“, що проходив з 01.06.2016 по 31.10.2017, мав на меті стимулювання громадянських ініціатив в 6 країнах східного партнерства (Вірменії, Азербайджані, Білорусі, Грузії, Молдові та Україні), а також в Росії.

Результати виконання проекту показали наступне:

– Українська економіка має велику потребу в фахівцях, що мають вищу освіту, точно націлену на її конкретні потреби, і які не потребують багато часу, щоб включитися в виробничий процес;

– учасниками проекту пробудили інтерес до дуальної вищої освіти в представників вищої школи, економіки а також в Міністерстві Науки і Освіти України;

– започатковано діалог з питань дуальної вищої освіти;

– представники міністерства та роботодавці проінформовані про правові основи дуальної вищої освіти;

– створена робоча група під егідою МОН України для дослідження можливості та умов впровадження аналогічних до німецьких дуальних учбових напрямків [3].

Таким чином, дуальна система має наступні переваги:

- усуває розрив між теорією і практикою в процесі підготовки майбутніх кваліфікованих робітників;

- відкриває додаткові можливості підвищення ефективності підготовки робітничих кадрів;

- дозволяє враховувати вимоги роботодавців щодо формування професійних компетенцій та показників оцінювання майбутніх кваліфікованих робітників;

- стимулює роботодавців інвестувати в освіту, оскільки в результаті вони отримують якісно підготовленого робітника;

- сприяє більш різнобічному професійному розвитку студентів, формує нову психологію молодого фахівця;

- підвищує мотивацію для отримання знань і набуття професійних навичок учнів, забезпечує високу ступінь соціалізації, адаптації у виробничих умовах наближених до реальності;

- сприяє розробленню стандартів нових сучасних професій та організації нових робочих місць, соціалізації молоді. Зазначена система спрямована на створення додаткових можливостей для сучасної молоді у виборі професії, освітньої установи, на створення підґрунтя для побудови і планування своєї кар'єри в майбутньому і, в

кінцевому підсумку, на підвищення конкурентоспроможності української молоді на ринку праці [6].

Розв'язання проблем у підготовці затребуваних на ринку праці фахівців передбачається шляхом реалізації комплексу заходів з напрацювання моделей взаємовигідних відносин закладів вищої, передвищої та професійної (професійно-технічної) освіти та роботодавців, спрямованих на практичну підготовку здобувачів освіти до самостійної професійної діяльності та їх соціальну адаптацію у виробничих колективах, її нормативно-правове та організаційне забезпечення, проведення апробації, досліджень, доопрацювання моделей та її рекомендацій до широкого використання.

В Україні на основі проведених проектів створено Концепцію підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти, у якій передбачається встановлення рівноправного партнерства закладів вищої, фахової передвищої, професійної (професійно-технічної) освіти, роботодавців та здобувачів освіти з метою набуття останніми досвіду практичного застосування компетентностей та їх адаптація в умовах реальної професійної діяльності. Розроблена Концепція використовує німецький досвід дуальної форми здобуття освіти, який було презентовано завдяки Представництву Фонду імені Фрідріха Еберта, Німецько-Українському агрополітичному діалогу, Проекту Східного партнерства «Дуальна освіта в діалозі» за участі закладів освіти різного рівня, Федерації роботодавців України, ДУ «Науково-методичний центр інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності вищих навчальних закладів «Агроосвіта», ГО «Українська Асоціація Маркетингу» та було використано робочою групою

утвореною Міністерством освіти і науки України. Важливо відрізнити дуальне навчання від традиційного проходження практики студентами та учнями. Дуальна форма здобуття освіти передбачає навчання на робочому місці з виконанням посадових обов'язків відповідно до трудового договору [5].

Різниця між традиційним шляхом отримання кваліфікаційного рівня «бакалавр» у галузі сільського господарства і дуальною системою полягає у тому, що навчанням передує 12-15-місячний термін. Практичне навчання відбувається на одному із визнаних сільськогосподарських підприємств, які здійснюють навчання. Завдяки новій моделі – дуальне навчання у сільському господарстві – за 4 - 4,5 роки можна набути професію фермера і академічний кваліфікаційний рівень «бакалавр наук». Подвійна кваліфікація, отримана під час «дуального навчання» дає на сьогодні значні переваги. Якщо фахівець пропрацював 2-3 роки на сільськогосподарському підприємстві, то його кандидатура може розглядатися і при обранні на керівні посади.

Тому, перевагами дуальної професійної освіти є:

- практична орієнтація навчального процесу. Завдяки такій спрямованості навчання підготовка майбутніх фахівців більшою мірою сконцентрована на формуванні й розвитку фахових умінь і навичок, ніж традиційна професійна освіта. Разом із тим розвиваються так звані «ключові компетенції», зокрема, вміння працювати в команді, співпрацювати з колегами, організовувати професійну діяльність, спілкуватися з клієнтами тощо.

- інтенсифікація професійної освіти. Інтеграція практичної професійної підготовки у навчальний процес пришвидшує отримання бажаного диплома у порівнянні з традиційним шляхом - спочатку практична підготовка, а потім навчання у вищому навчальному закладі освіти.

- фінансування навчання майбутнього фахівця підприємством, з яким укладено угоду [6].

Дуальна освіта за своїми принципами надає право підприємцю формувати індивідуальний розклад занять для студента, а також забирати зайві, на їх думку, предмети і навіть приймати іспити. Однією з переваг такої системи є стипендії наближені до заробітної плати. Таким чином у молодого спеціаліста відпадає потреба шукати компроміс між навчанням і підзаробітком.

Таким чином, можна назвати позитивні показники дуальної освіти:

- 1) організація співпраці бізнесу, політиків, соціальних партнерів;
- 2) розробка законодавчої бази для визнання національних стандартів якості професійної освіти;
- 3) залучення кваліфікованого персоналу з виробництва до педагогічної діяльності (інструктори, викладачі);
- 4) навчання студентів під час трудової діяльності;
- 5) врахування конкретних запитів підприємств до змісту та якості професійної освіти;
- 6) здійснення досліджень і консультування (моніторинг якості надання освітніх послуг у сфері професійної освіти, оновлення освітніх стандартів).

При впровадженні дуальної системи освіти також виникають і проблеми, з якими стикаються вузи:

- 1) відсутність вітчизняного досвіду та методики, яка дозволяє об'єднати теоретичне навчання та практичну частину дуальної освіти;
- 2) повна неготовність баз практики (або взагалі їх відсутність) до таких новацій в процесі навчання, або небажання співпрацювати з ВНЗ та брати на себе відповідальність за підготовку молодих кадрів;
- 3) недосконалість нормативно-правової бази;
- 4) організація побутових умов для студентів (проблеми житла та харчування);
- 5) оплата праці студентів (неналагоджений фінансовий механізм оплати).

Висновки. Найпершими в Україні запровадження такої системи навчання чекають аграрна, виробнича та ІТ-сфери. Навчаючись за такими напрямками, майбутні фахівці потребують більше практики, а ніж теорії. Вітчизняні вищі навчальні заклади не мають відповідної практичної бази. Тому інноваційні напрямки можуть мати своє фінансування зі сфери бізнесу, що, відповідно, дає змогу студентам отримати необхідну практичну підготовку на передових підприємствах.

Отже, дуальна система вирішує питання додаткових можливостей для сучасної молоді у виборі професії, навчального закладу, спрямована на створення підґрунтя для побудови і планування своєї кар'єри в майбутньому і, в кінцевому результаті, на підвищення конкурентоспроможності української молоді на ринку праці.

Список використаних джерел:

1. Аналітичний вісник у сфері освіти й науки. Випуск VII, 2018. – Режим доступу: http://lib.iitta.gov.ua/710810/1/Analituchnuy_visnuk_2018-7.pdf .
2. Дуальна освіта [електронний ресурс] // МОН України. Режим доступу: mon.gov.ua.
3. Дуальна освіта в діалозі. Звіт про виконання та результати проекту, а також рекомендації. - м. Ерфурт, 1 вересня 2017р.– Режим доступу: http://fru.ua/images/Projektbericht_2017-08-14_ukr_V-1.pdf (дата звернення: 20.11.2018). – Назва з екрана.
4. Дуальна освіта для сільськогосподарського господарства, німецький досвід та рекомендації для України / «Науково-методичний центр інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності вищих навчальних закладів «Агроосвіта»» [Електронний ресурс]. Режим доступу : agroosvita.com.
5. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти в Україні [Електронний ресурс] : схвалено колегією М-ва освіти і науки України від 26 січ. 2018 р. // Friedrich-Ebert-Stiftung : [офіц. сайт Фонду імені Фрідріха Еберта в Україні]. – Текст. дані. – Київ, 2018. – Режим доступу: <http://www.uam.in.ua/upload/medialibrary/3fb/3fb2c5c519f60251581d83fc2c139b61.pdf>. (дата звернення: 20.11.2018). – Назва з екрана.
6. Мазур В.А. Перспективи та проблеми впровадження дуальної освіти в Україні. Збірник тез за матеріалами III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції.- Вінниця, 27 лютого 2018.- С.3-8.